

ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКОГО ТИМЧАСОВОГО КОМІТЕТУ В СПРАВАХ ДРУКУ

Перша революція в Російській імперії 1905 р. зумовила послаблення адміністративного тиску, що сприяло виходу в світ видань які були вороже налаштовані до існуючого суспільного устрою, прагнули змін та свободи. Особливо гостро це питання стояло в Україні, де найактивніше діяли російські цензурні утиски, особливо в кінці XIX - початку XX ст. Повна заборона українського слова, а головне не законами, а циркулярними постановами Головного управління в справах друку. Логічним результатом цих заборон стала доповідна записка, що надійшла 15 січня 1905 р. в комітет міністрів, в якій зазначалось: *“малоросійський люд, все більше втрачає звичний лад життя, що був сформований століттями національного розвитку й історії, дуже відстав, та вражає своєю безграмотністю, деморалізацією, некультурністю, падінням моралі та жахливим невіглаством, це уповільнює його у всіх справах та починаннях. А між іншим, це той самий народ про який іноземні мандрівники вже в 17 столітті писали натхненні похвали його доброти, культурності, грамотності, релігійності, моральності суспільства. І цей народ колись був джерелом освіченості для великоросів”* [2, с.228-231].

Маючи загрози до погіршення становища у всій імперії правлячий режим пішов на поступки в свободі друку. 24 листопада 1905 р. був опублікований Височайший Указ про тимчасові правила періодичного друку. Указ закріпив важливі зміни в законодавстві про друк, поліцейський режим адміністративного нагляду був замінений системою правового нагляду за друком на основі судової відповідальності за зловживання свободою слова.

Ці тимчасові правила регулювали законодавчий стан періодичної преси. Головними змінами була відміна адміністративно-поліцейського контролю друку: 1) скасовано попередня, загальна, а також духовна цензура періодичних видань; 2) скасовано правила застави для періодичних видань;

3) скасовано розпорядження про адміністративні стягнення; 4) скасовано право міністра внутрішніх справ забороняти висвітлення та обговорення в пресі питань державної ваги. Відповідальність за порушення правил друку в періодичних виданнях визначалася судом.

Указом 24 листопада 1905 р. були змінені вимоги для реєстрації періодичних видань. Щоб отримати дозвіл на друк періодичного видання в Російській імперії слід було подати заяву місцевій владі - губернатору чи градоначальнику, де вказати: 1) місце видання; 2) назву видання, його програму, періодичність виходу та передплатну ціну; 3) ім'я, прізвище і по батькові та місця проживання видавця і відповідального редактора; 4) типографію що буде друкувати видання.

Відповідальний редактор брав на себе відповідальність за видання в повній або частковій мірі, а також якщо він відповідав спеціально встановленим вимогам. Умови були наступні: відповідальним редактором міг бути лише підданий Російської імперії, який досяг 25 років і має повні громадянські права не обмежені юридично.

18 березня 1906 р. вийшов імператорський указ про зміну і доповнення правил про періодичний друк. За цими правилами кожен номер періодичного видання після його виходу з друкарні, подавався до розгляду місцевому представнику влади, що відповідав за друк і цензуру.

Видавців зобов'язували друкувати в періодичних виданнях прізвища відповідальних редакторів та зазначати друкарню і адресу редакції. Видання могли заарештувати на вимогу чиновника в справах друку. Справи про арешт направлялись у відповідні судові органи, а суд, виносячи постанову про арешт мав право призупинити друк видання. Доповнення від 18 березня 1906 р. розширили дію застосування арешту до періодичних видань - він міг застосовуватись за порушення правил подання номерів з друкарні до цензурних органів. Якщо номер мав хоча б одне порушення, він вже міг бути арештований.

Зміни правил про друк були підсумовані указом від 26 квітня 1906 р., що визначав тимчасові правила друку неперіодичних видань. Указ закріпив відміну попередньої, загальної і духовної цензури та адміністративних стягнень. Відповідальність за порушення

тимчасових правил про друк визначалася судом. Керівники друкарень мали надавати надруковану книгу чи брошуру до цензурних установ. Цензурна установа могла накласти арешт на всі екземпляри видання, якщо воно має ознаки порушення правил про друк. Основні вимоги про арешт і передачу справи до судових органів для неперіодичних видань були однаковими з періодичними. Судові справи про зловживання “свободою” друку направлялись до мирових судів та представників повітових судів, справи з кримінальною відповідальністю належали до відома окружних судів.

На підставі цих змін і було створено Київський тимчасовий комітет в справах друку. Комітет був створений міністром внутрішніх справ П.Столипіним рішенням №4453 від 12 травня 1906 р. згідно з ст.15 Іменного Височайшого Указу Правлячому Сенату від 26 квітня 1906 р. [3, арк.1] Київський тимчасовий комітет в справах друку знаходився в місті Київ за адресою Єкатерининська, 14 [1, с.507-508], його склад був визначений також рішенням №4453. Головою комітету став Київський окремих цензор іноземної цензури А.А.Сидоров, на правах членів комітету були виконуючий обов’язки інспектора в справах друку в м.Київ статський радник А.І.Булгаков, інспектор друкарень і книжної торгівлі в м.Київ статський радник А.А.Нікольський (також за ним було збережено посаду інспектора-наглядача єврейських видань), відставний статський радник П.П.Смірнов, секретар М.С.Опатовський, та помічник секретаря І.А.Іщенко, який не мав чину [4, арк.2].

---

1. Адресная и справочная книга “Весь Киевъ” на 1907 г. - К., 1907. - 1510 с.

2. *Дерюжинский В. Ф.* Полицейское право. - СПб., 1911. - 550 с.

3. Центральний державний історичний архів України в м.Київ. - Ф.295. - Оп.1. - Спр.5. - Арк.1.

4. Там само. - Арк.2.